

בארד במדה כתיר ואנא אן שוא אללה נוסאפן בעד אלציאם צום אלצגיר אללה תעאלא יקרב אלאגתמאע ואנא אסלך אן תתפצל ותשתרי לצביה בנת כאלתי מן גמלה אלעשרה אלדנאניר מעגרין אכצר ואזרק בג' דנאניר וכדלך תתפצל ותשתרי מנדיל לספר תורה ותדפעהם למן יסאפר ללקירואן ידפעהם לצביה בנת כאלתי ואלמנדיל לספר תורה ללקירואן... וקד גאז עלי הונא ופי אלרמלה וגעאן עטים ומא טמע בנא אחד לא אנא ולא מן ענדי ובקינא פי אלרמלה שהר עלי אלפרשה ופי אלקדס אכתר ונקול ברוך גומל לחייבים טובות ומא טמע לנא אחד באלחיאה וכרג מן צרי מן יום אן כלית אלדכאן...

(ב. שפירא R. E. J. כרך 56, עמ' 237 – 238, נכתב בירושלם ע"י יהודי שעלה מאפריקא באמצע המאה ה"א)

(תרגום) מה שנוגע להצעתך בענין הבגדים – יגמול לך ה' גמול יפה – כאן אין אנו יכולים ללבוש יותר מבגד כותנה בלוי, כי הארץ שייכת לעובדי אדמה מסכנים שאין להם חנויות... ובנוגע למה ששאלת, אם התישבתי כאן ואם מוצא אני כאן פרנסה: הארץ היא מתה ותושביה עניים (כמתים, וביחוד ירושלים. אין שוחטים כאן לא לימי חול ולא לשבת, והעופות כאן מלוחים, והארץ קרה במשך תקופה ארוכה. אנחנו, אם ירצה ה', נסע אחרי הצום של הצום הקטן, ה' יתעלה יקרב את הפגישה! הייתי מבקש ממך שתואיל לקנות לבת דודתי צביה בעשרה דינרים צעיפים ירוקים וכחולים בשלשה דינרים; וכמו כן תואיל לקנות עטיפה לספר תורה ולמסור את כל זאת למי שיסע לקירואן, כדי שימסור את הצעיפים לצביה בת דודתי, ואת העטיפה לספר תורה, לקירואן¹⁵⁸... עברה עלי כאן וברמלה מחלה קשה ולא היתה תקוה לשום אחד לא לי ולא למי שאתי, ונשארו ברמלה חודש ימים (שוכבים) במטה ובירושלים עוד יותר, ונאמר ברוך גומל לחייבים טובות. ואף אחד מאתנו לא קיוה לחיות, ויצא לי נזק רב מהיום שבו עזבתי את החנות...

63. ...היו עוזרים לנו מאנשי רמלה (ומכל) מקום נשב[ות] מלב צורה ודוחק ואזלת יד... [ומר' ורב'] שמואל... היה תמיד מכלכל לעניי ירושלים והיה מלבישם... נה בתיהם¹⁵⁴... ובעת ה[נחרף] היה

ההיו מנושים, כלואים וחבושים... ואז נקבעו¹⁴⁷ יחד כל עם יי' המוצאים בירושלים, נערים וזקנים, חכמים, אנשים ונשים וטף וישישים והוספנו תפלות... להיציא חנינות, בכל עתות ועונות, לזקנינו וחשובינו... ולכל קהלות אינו¹⁴⁸ אשר שת לבם לפקוד את אחיהם גם לשאול בשלום ירושלים... וגם הרבינו להתחנן על שערי מקדש אלהינו ובהר הזיתים... בעד זקנינו ונדיבינו.

(מכתב מירושלים לפוסטאט מן המאה ה"א; מאן, H.U.C.A. III, 276)

60. ...שוא¹⁴⁹ ישאו נא אחינו משא נפשינו ורוחינו קהלות שבחינו רוב השלום, מעושה במרומי שלום, וממלאכי השלום... ומעיר הצדק והשלום, הזנוחה עתה משלום, וממנו הסרים לשאול לה שלום, הדורשים לכל עם יי' שלום. אנחנו יתר אחיהם... האכולים בפי בולעים... עדת הרבנים, העניים האביונים, הקהלה האבלה... דרי עיר קודש אלהים חיים, אשר ירשוה רעי גוים, וישימוה למחראות ולעיים... ועינינו רואות וכלות באין לאל ידנו ויכולות, כל היום כלימתנו נגדנו ובושת פנינו כסתנו, בעונינו נשכבה בבשתנו לקול מחרף ומגדף, מפני אויב מתנקם והודף, ולקול שאון המיני אדום, את קול מכזב חמש¹⁵⁰ לא ידום... ומגמת... מכתבנו הלזה... לדרוש שלומכם... גם להודיעכם כי עם רב צרותינו האופפים, וגודל מצוקותינו המיתוספים איננו חדלים לשאול בשלוחתכם ולדרוש תמיד בעדכם ולבקש עליכם רחמים... להתנפל ש[ערי] קדשו בחינונים, להשתטח על ש[עריה] ולרצות אבניה ובמקום מעמד שכינה¹⁵¹... עזרת אבותינו...

(אסף, ספר זכרון לגולאק וקליין ז"ל עמ' 23–24)

61. ממנו אנו דרי עיר קדוש יי' תבנה ותכוון כת הרבנים, תותרת¹⁵² הכנסיה, שומרי תיקונים, אביוני אדם בכורי דלים, גדועי קרן... חשובים כמתים, טרופי כפירים... רצוצי רועץ, שלולי שודד, תעובי כל גוי, יתר הפליטה...

62. ואמא מא דכרת מן אמתנאן פי אלתיאב חסן אללה גזאך אמא הונא [מא] נקדר נלבס אכתר מן תוב קטן מרקע לאן אלבלד ללאחראת כלאל למ יפתחו דכאן... ואמא מא דכרתה אן כנת גאלס הונא או אן כאן לי הונא מעאש אלבלד מואת ואהלה פק[ר]א מותא וכאץ בית אלמקדס ומא ידבח הונא דביחה ל[א] פי חל ולא פי סבת ואלטיר הונא מאלחין ואלבלד

147 אולי: נקבצו. 148 = אלהינו.

149 המכתב חסר בהתחלתו ובסופו ואף זמנו חסר.

150 השוה קובץ "ציון" ב' 93 בתפלת סלמון בן ירוחם שפרסמתי: "היום בו מחרפים ומגדפים בכל יום חמש פעמים", וכן גם בפירושו לאיכה: "מתחת משוררים ומנגנים הנה בתוכו מכריזים בכל יום חמש פעמים בכל יום בשם פסל ונביא שקר". ומרמו לתפלות

המוסלמים בכל יום חמש פעמים. ועי' לעיל עמ' 21 סי' 21.

151 הכוונה כנראה לכותל המערבי, ורומז למאמר ר' אחא

בשמור' פ"ב: לעולם אין השכינה זזה מכותל מערבי. ועי' י. י. יהודה, הכותל המערבי עמ' 5–6.

152 = שארית. 153 באפריקה הצפונית, בטוניס.

154 אולי יש להשלים: [ובו]נה בתיהם.